

УДК 371.315: 81

Петрова Т.І., Щукіна Е. І.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО УСНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ АРХІТЕКТУРНОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

В зв'язку з розширенням міжнародного співробітництва та зовнішньоекономічної діяльності підприємств постійно зростає потреба у спеціалістах, які б володіли іноземною мовою і могли використовувати її під час обговорення професійних питань.

Проте ряд спеціальних досліджень свідчить, що рівень володіння професійним усним мовленням студентів немовних вузів не є задовільним. Студенти архітектурної спеціальності не є виключення. На жаль, вони недостатньо володіють вмінням орієнтуватися в ситуаціях професійного спілкування та користуватися необхідною термінологією.

Одним із шляхів підвищення ефективності навчання студентів-архітекторів, на нашу думку, є адаптація процесу навчання до типологічних особливостей контингенту тих, хто навчається. Професія "архітектор" специфічна, вона являє собою синтез інженера та художника, якому для участі в бесіді необхідно бачити предмет або уявляти його. Відомо, що в період від 17 до 23 років підвищується об'єм поля зору, просторове уявлення, спостерігається активний розвиток сенсорно-перцептивних мнемічних і психомоторних функцій, вербальний і невербальний інтелект досягає максимуму. Ряд дослідників зазначають, що у діапазоні від 18 до 40 років, який включає студентські роки, спостерігається найвища активність наочно-образної пам'яті і посилення образних компонентів мислення.

Відомо, що типологічні особливості студентів-архітекторів (близько 95% з яких мають розвинуту зорову пам'ять і лише 5% - розвинуту аудитивну мовну пам'ять) відіграють важливу роль в успішному оволодінні іноземною мовою. У методиці викладання іноземних мов доведено, що ефективним засобом реалізації розвинутого образного мислення та зорової пам'яті для навчання усному мовленню студентів архітектурної спеціальності є комплексне одночасне застосування засобів слухової, зорової зображальної та зорової вербальної наочності. Таким засобом, який забезпечує сполучення модальностей та сприяє інтенсифікації навчання, є відеофонограма.

Щоб створити адекватний меті навчання комплекс комунікативних вправ з застосуванням відеофонограми, нами було залучено та проаналізовано тексти автентичних теле- та відеофільмів, автентичні діалогічні тексти з англійських журналів та книг із будівництва, матеріали науково-технічних конференцій із

проблем архітектури та будівництва, стенограми міжнародних науково-технічних конференцій, симпозіумів, засідань, пленумів правління Співки архітекторів України, а також професійно орієнтованих діалогів між спеціалістами в проектних, науково-дослідних організаціях та вищих закладах освіти українською та російською мовами. Це дало можливість відібрати найбільш частотні типи діалогів : діалог-розпитування, діалог-пояснення, діалог-обмін думками. Дані типи діалогу було змодульовано у комплексі вправ.

На основі аналізу автентичного матеріалу зі спеціальності “архітектура”, звітів спеціалістів , що перебували у закордонних відрядженнях, а також аналізу даних соціологічного дослідження архітекторів-професіоналів методом анкетування було встановлено, що найбільш типовими комунікативними ситуаціями інтернаціонального спілкування архітекторів є такі: спілкування під час проходження наукового стажування при навчанні в аспірантурі; участь у міжнародній конференції, симпозіумі, виставці; узгодження плану спільних досліджень; обговорення результатів; підготовка до спільного проектування; обговорення проекту на архітектурній раді; вивчення досвіду проектної практики, архітектурно-будівельних традицій; реставрація архітектурних пам'яток; натурні дослідження; спільна тематична поїздка групи архітекторів, наприклад, “Ландшафтна архітектура” або “Архітектурна спадщина” та ін..

Для розв'язання конкретних методичних задач було також визначено типові соціально-комунікативні ролі : учасника переговорів, експерта з проблем, наукового працівника, керівника групи (відділу) , підлеглого, колеги - архітектора, доповідача, викладача, проектувальника, члена технічної ради, голови (члена) архітектурної ради та ін..

Основу комплексу комунікативних вправ з застосуванням відеофонограми склали чотири типи виділених нами відеофонограм: вступно-інформативний; підготовчо-інформативний; активізуючо-інформативний та стимулюючо-інформативний.

При створенні та застосуванні вищезазначених типів відеофонограм до уваги бралось наступне: характер участі індивіду в спілкуванні (рецептивний, репродуктивний або рецептивно-репродуктивний); співвідношення аудіо - та відео рядів (ідентичність, контраст, контрапункт та нейтральність); компоненти аудіо - та відео рядів (аудіо-вербальний, аудіо-невербальний, зоровий вербальний, а також наявність видимого мовця); належність до спеціальних та неспеціальних відеофонограм.

Вступно-інформативний – вихідний тип відеофонограми, якій забезпечує реалізацію орієнтовно - підготовчого етапу формування усно мовних навичок. За допомогою вступно-інформативного типу відеофонограми здійснюється характерне для даного етапу введення нового матеріалу. На нашу

думку, його потрібно здійснювати переважно в діалогічній формі за допомогою динамічної відеофонограми, у типових ситуаціях спілкування з максимальним прагненням до створення комунікативної орієнтації, з можливим частковим використанням рольової гри. Проте, для полегшення сприйняття динамічної відеофонограми, доцільно в якості попереднього етапу застосовувати статичну відеофонограму з звуковим супроводженням.

Таким чином, вступно-інформативний тип відеофонограм представлений відеофонограмами двох рівнів:

I рівень – статична відеофонограма + мова викладача та фонограма

II рівень – динамічна відеофонограма.

У вступно-інформативній відеофонограмі доцільно застосовувати ідентичне співвідношення аудіо - та відео рядів, контрапункт та нейтральність. Аудіоряд повинен вміщувати у себе вербальний, музичний та шумовий компоненти.

Компоненти аудіоряду залишаються незмінними для усіх типів відеофонограм, в той час як співвідношення компонентів відео ряду неоднакове, рухоме та залежить від етапу формування навичок та вмінь, тематики відеофільму, цілей, а також від специфіки контингенту тих, що навчаються.

В поняття відео ряду включається уся корисна зорова інформація, яку згідно зі сценарієм студент повинен отримати з телеекрану. При відборі відео ряду, що складає необхідний етап підготовки відеофонограми, повинна бути врахована його інформаційна, естетична та, в якійсь мірі, емоційна направленість в поєднанні з освітньою. Вступно-інформативний тип відеофонограми двох рівнів, що входить до під циклу введення нового мовного матеріалу по темам “Архітектура”, “Житло”, припускає масоване використання зорової образної наочності: будівель різних типів, архітектурних стилів, планів будинків, проектів і т. ін.. Крім того, наявність видимого мовця, сприяє більш ефективному засвоєнню артикуляції та створенню комунікативної направленості навчання.

Для зняття деяких труднощів при навчанні аудіюванню на початковому етапі відео ряд вступно-інформативної відеофонограми підкріплюється також і зоровим вербальним компонентом – титрами.

Другий тип відеофонограми – **підготовчо – інформативний**, відображує специфіку формування навичок усного професійного діалогічного спілкування на стандартизуючому ситуативному етапі та представлений статичною відеофонограмою. Це дає можливість викладачу регулювати швидкість демонстрації відеофонограми, що забезпечує дозовану подачу матеріалу. Крім того, її статичність являється “перехідним містком” до динамічної

відеофонограми. Підготовчо-інформативна відеофонограма припускає рецептивно-репродуктивну участь індивіду в спілкуванні.

Оптимальним вважається ідентичне співвідношення аудіо та відео рядів. Аудіоряд представлено вербальним та музичним компонентами, а відеоряд – зоровим зображувальним та зоровим вербальним компонентами. Останній використовується епізодично в якості опори та ключа.

Третій тип відеофонограм – **активізує-інформативний**, представлено відеофонограмами трьох рівнів. Активізує-інформативна відеофонограма першого рівня призначена для формування навичок усного діалогічного спілкування на варіює-ситуативному етапі, метою якого є подальша автоматизація мовних операцій та формування “лабільних” властивостей навичок, його гнучкості у варіативних мовних ситуаціях.

Як приклад наведено комунікативну інтерактивну вправу з застосуванням відеофонограми “Вас вітає Ілінг коледж”, яка передбачає рецептивно-репродуктивну участь індивіда в спілкуванні. Комунікативної спрямованості цієї навчальної відеофонограми досягнуто за допомогою інструкції, прикритого ролевого ключа та безпосередньої участі у спілкуванні тих, хто навчається. Студентів, які виступають від свого імені, продукують висловлювання за аналогією до висловлювань дикторів-ведучих у спеціально відведені для цього паузи. Остання репліка диктора є одночасно реакцією на висловлювання студента та ключем. Таким чином, досить успішно імітується ситуація реального спілкування.

Співвідношення аудіо та відеорядів нейтральне ідентичне. Відеоряд забезпечує наявність видимого мовця, і також зображальні та вербальні компоненти. Останні представлені окремими ключовими словами та словосполученнями. Наприклад:

Відеоряд	Аудіоряд
Диктор-ведучий на передньому плані	Jane Brewster and David Steel, English teachers, will provide you with detailed information about Ealing College. Take part in this conversation and try to supply English teachers with information about your Institute.
Панорама студентського містечка в коледжу Ілінг. Містер Д.С. та місіс Д. Б. ведуть бесіду між собою перед центральним входом у будинок,	J.B.: Ealing College occupies a large area* . What about your University? // D.S.: Oh, your University occupies a large area too. There are eight buildings at our College//

крупний план	J.B.: Oh, I see there are five buildings at your University.
Містер Д.С. вказує на суміжні будинки, звертаючись до глядачів, крупний план	D.S.: There are so many <u>adjoining buildings</u> at Ealing College// J.B.: Oh, It's interesting to know that there are <u>adjoining buildings</u> at your University too. Ealing College is made of <u>concrete and glass</u> //
Містер Д.С. та місіс Д.Б. йдуть у напрямку північного будинку. Одночасно ведучи бесіду з глядачами.	D.S.: Really? Your University is made of <u>concrete and glass</u> too! It goes without saying that <u>concrete and glass</u> are very popular building materials at present.
Місіс Д.Б. зупиняється перед будинком, вказує на нього глядачам.	J.B.: The North building of Ealing College, which you see now, is a <u>detached building</u> // D.S.: Oh, I see the building of your University is <u>detached building</u> too. J.B.: The roof of Ealing College is <u>flat</u> // D.S.: That's interesting, the roof of your University building is <u>flat</u> too. Etc.

* Підкреслене слово висвічується на другому плані

Знак // використовується для визначення паузи, призначеної для висловлювання студента.

Активізуюче-інформативна відеофонограма другого рівня характеризується меншою кількістю зорової вербальної наочності і більш складною рецептивно-продуктивною участю студентів в спілкуванні. Комунікативна інтерактивна відеофонограма “Кристофер Рен – великий англійський архітектор” призначена для навчання реагуючим реплікам. Цей спеціально створений учбовий тип відеофонограми доцільно використовувати на етапі удосконалення усно мовних навичок. Вибір тематики відеофільму визначив велику питому вагу зображувального компоненту, вербальний компонент – скорочено. Принцип співвідношення аудіо та відео рядів – контрапункт та нейтральність.

Наприклад:

Відеоряд	Аудіоряд
Містер Р.Е. та міс П.Р. сидять в кріслах за журнальним столиком. Диктор-ведучий	Go on preparing for your visit. Miss Pauline Rea teaches architecture at Ealing College. She makes you familiar with

представляє їх глядачам, крупний план.	some of the Christopher Wren's masterpieces. Mister Rod Ellis, a young American architect, asks a lot of questions.
Зображення будинку Том Тауер, крупний план.	Музика за кадром.
Містер Р.Е. та міс П.Р. знаходяться в майстерні архітектора. Вони розглядають макет будинку Том Тауер, крупний план. На другому плані висвічується слово "detached".	R.E. : What type of roof has this building? // P.R.: That's right. It has a flat roof. R.E. : What building material is used? // P.R.: Absolutely true, brick is used. Do you know that it is the most typical building material in Great Britain.//? R.E. Of course, I know. Brick is the most typical building material in Great Britain. Is it a detached, semi-detached or terraced building?//

Активізує інформативна відеофонограма третього рівня являє собою комунікативну інтерактивну відеофонограму - переклад з української на англійську. Вона передбачає рецептивно-продуктивну участь індивіду в спілкуванні. Співвідношення аудіо та відеорядів – контрапункт та нейтральність. Аудіоряд представлено вербальним та музичним компонентами, а відеоряд зображувальним з невеликою кількістю вербального, який використовується як опора для самостійних продуктивних висловлювань студентів.

Застосування активізує інформативної відеофонограми третього рівня доцільне на етапі удосконалення навичок.

Четвертий тип відеофонограм - **стимулює інформативний**. Він здебільшого представлений автентичними англомовними фільмами. Нами були використані дві частини з телевізійного курсу BBC "Follow Through. Тематика та лексичне наповнення їх, в основному, співпадали з мовним матеріалом, що активізувався. Цінність **стимулює інформативних** відеофонограм повною мірою розкривається на етапі активізації мовного матеріалу та введення його в мовну діяльність. В якості неспеціального фільму в нашому експериментальному дослідженні було використано фрагмент автентичного документального фільму "Марш часу". Він містив у собі типові ситуації спілкування майбутніх архітекторів.

Отже, робота с інтерактивними навчальними відеофільмами приносить студентам задоволення, сприяє формуванню стійких, гнучких та

автоматизованих навичок. Але, треба пам'ятати, що використання відеофонограми може стати оптимально ефективним тільки за умови науково обґрунтованої організації студентів спілкування.

Література

1. Бичкова Н.І. Комплекс комунікативних вправ на основі змісту іншомовного художнього відеофільму // Методика викладання іноземних мов. Науково-методичний збірник. – К.: Освіта, 1994. – Вип. 23. – С. 59 –63.

2. Бичкова Н.І. Основи використання відеофонограми та фонограми для навчання іноземних мов. Частина 1. Методика використання відеофонограми. – К.: Віпол, 1999. – Частина 1. –107 с.

3. Щукина Э.И. Коммуникативные упражнения в видеозвукозаписи при обучении устной диалогической речи студентов архитектурной специальности./ Автореф. дисс... канд. пед. наук. – К., 1991. – 17с.

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено вирішенню проблеми навчання студентів архітектурної спеціальності професійного усного мовлення з використанням відеофонограм.

Ключові слова: професійно спрямоване усно мовлення, аудитивна та візуальна інформація, відеофонограма, комплекс вправ.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена решению проблемы обучения студентов архитектурной специальности профессиональному устному общению с использованием видеофонограмм.

Ключевые слова: профессиональное устное общение, аудитивная и визуальная информация, видеофонограмма, комплекс упражнений.

RESUME

This article deals with the problem of teaching professional speaking in English to future architects with the use of interactive videophonogram.

Key words: professional speech, audio and visual information, videophonogram, complex of exercises.